
Economia internacional: comerç

PID_00242883

Joan Tugores Ques

Material docent de la UOC

Joan Tugores Ques

L'encàrrec i la creació d'aquest material docent han estat coordinats pel professor: Josep Lladós (2017)

Primera edició: febrer 2017
© Joan Tugores Ques
Tots els drets reservats
© d'aquesta edició, FUOC, 2017
Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona
Disseny: Manel Andreu
Realització editorial: Oberta UOC Publishing, SL

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

La internacionalització de l'activitat econòmica és, reconegudament, un dels trets més distintius dels nostres temps. Les dècades finals del segle XX van accentuar aquesta dimensió fent que no solament es passés a parlar d'internacionalització sinó que el terme *globalització* esdevingués un dels més utilitzats per a descriure les noves realitats. Tots els àmbits de la vida s'han vist profundament afectats pels canvis associats a un grau molt elevat d'importància de les transaccions de tota mena, des de les comercials fins a les financeres, passant per noves formes d'organitzar la producció a escala supranacional i la difusió global de les idees i les innovacions tecnològiques. La rapidesa i profunditat dels canvis no han afectat solament els terrenys econòmic i empresarial, sinó que, també de manera ja del tot reconeguda i assumida per l'opinió pública, estan rebent una gran atenció les seves implicacions socials i polítiques en aspectes tan significatius i debatuts com la reconfiguració del mapa de llocs de treball a escala mundial, els canvis en la distribució de la renda o els marges de maniobra de les polítiques dels governs enfront d'empreses i realitats transnacionals. Fins i tot algunes valoracions negatives d'alguns d'aquests efectes estaria portant a parlar de retrocessos en alguns àmbits globals.

Per totes aquestes raons sembla que ens podem estalviar un apartat, tradicional en la introducció de qualsevol matèria, com a justificació de la necessitat i importància d'aquesta en el pla d'estudis. Basta constatar el percentatge dels béns i serveis amb què entrem en contacte diàriament —des dels aparells tecnològics com automòbils, ordinadors o tauletes fins a d'altres béns com la roba o els mobles— que han estat produïts a l'estranger, i per tant que han estat objecte de comerç internacional per a arribar a les nostres vides, per a adonar-nos com en una o dues generacions els canvis respecte a això han estat profunds. Basta preguntar-nos quantes empreses ubicades en una multiplicitat de països han participat en la producció del darrer automòbil, ordinador o avió que hem fet servir, per a adonar-nos de la profunditat en què el mapa de la producció a escala global s'ha transformat als darrers temps. Basta llegir qualsevol de les informacions freqüents sobre entrades i sortides de fluxos financers —des de qui compra el deute públic que emeten els països fins a quins inversors es van a buscar per finançar projectes o vendre (o, en el seu cas, comprar) actius— per atènyer evidències clares del pes que té l'economia internacional.

I, dins d'aquesta àmplia matèria, es fa una distinció tradicional entre el vessant comercial, d'una banda, i el monetari o financer, de l'altra. Aquesta distinció respon, conceptualment, als dos trets que caracteritzen clàssicament una transacció com a *internacional* en lloc d'*interna* o *domèstica*. D'una banda, les operacions internacionals han de superar una frontera, no solament en sentit juridicopolític, sinó econòmic: a una frontera es poden aplicar mesures, com

veurem en aquesta assignatura, que discriminin entre productes nacionals i productes estrangers. Típicament, els productes importats poden estar subjectes a uns impostos addicionals —el aranzels— que no han de pagar els productes nacionals. O, com veurem més endavant, poden ser objecte de moltes altres mesures que estableixin unes asimetries entre productes estrangers importats i productes de fabricació nacional o domèstica. Això dóna lloc a les especificitats del comerç internacional. D'una altra banda, el segon tret tradicional de les transaccions internacionals és que freqüentment comprador i venedor fan servir monedes diferents, per la qual cosa per a tancar una transacció és necessari canviar una moneda per una altra. Així sorgeixen les qüestions com els tipus de canvi entre divises, les regles de la seva determinació i, a partir d'aquí, totes les complexitats del sistema monetari i financer internacional.

En aquesta assignatura tractarem el tema del comerç internacional. Està articulada en quatre mòduls. El mòdul «Per què comerç internacional?» analitza les raons del comerç internacional. Per quines raons pot sortir a compte importar productes fabricats a l'estranger en lloc d'intentar ser autosuficient o, per a fer servir el terme més tècnic, autàrquic? Quins són els guanys o beneficis per als països de participar en el comerç internacional especialitzant-se en uns productes que exporten i important-ne d'altres? Veurem com la realitat comercial internacional s'ha anat fent complexa i que cal combinar diverses fonts d'anàlisi per a tenir una visió prou completa, que vagi des dels arguments dels avantatges comparatius formulats fa dos segles per David Ricardo fins als desenvolupaments recents en matèria de xarxes globals de producció o cadenes globals de valor.

El mòdul «Polítiques comercials» està aparentment contraposat: parteix de la constatació que, malgrat els arguments a favor del comerç internacional resumits al mòdul «Per què comerç internacional?», la major part dels països no permeten el lliure comerç total sinó que fan servir, en un grau més gran o més petit, mesures de política comercial que estableixen asimetries en contra dels productes estrangers per tal de protegir les nacionals. Estem parlant, doncs, de les polítiques proteccionistes. Es podria argumentar que un dels trets de la globalització és precisament un entorn de facilitats més gran per al comerç internacional gràcies a una reducció significativa de les traves al comerç internacional, que han anat minvant el grau de proteccionisme a l'economia internacional. I certament és així. Però també es cert que la reducció de les barreres comercials no ha arribat a ser total i que, de fet, està costant molt avançar en algunes negociacions en el marc de l'Organització Mundial de Comerç (OMC) com les iniciades el 2001 amb el nom de ronda de Doha. I, addicionalment, es discuteix si la crisi que va esclatar el 2008 estaria activant algunes temptacions proteccionistes, com és habitual que succeeixi en la història en moments de recessions i dificultats. Els debats entre liberalització comercial i mesures proteccionistes ve de lluny i s'ha anat ajustant a les circumstàncies canviants, tal com analitzarem en el mòdul «Polítiques comercials».

El mòdul «Sistema comercial mundial i integració comercial» es dedicarà a les regles i institucions del sistema comercial mundial. Després de la Segona Guerra Mundial es va intentar posar en marxa una institució internacional amb competències sobre temes comercials —s’havia de dir International Trade Organization—, de manera anàloga al que va ser, aquest sí, en matèria financera el Fons Monetari Internacional. Però no va ser políticament possible i per tant es va posar en marxa un succedani, l’Acord General sobre Aranzels i Comerç (GATT en la sigla anglesa), amb un rang jurídic i polític molt inferior: un simple acord amb un secretariat a Ginebra, no un veritable organisme internacional. Seria només mig segle després, el 1995, quan es posaria en marxa l’Organització Mundial de Comerç. Les regles del sistema comercial internacional es basaven en els principis de multilateralitat i no-discriminació, regles iguals per a tothom. Les negociacions per a anar liberalitzant un comerç mundial que s’havia fet molt proteccionista abans de la Segona Guerra Mundial varen avançar amb una efectivitat només comparable a les excepcions que varen anar sorgint per acomodar diverses situacions, des de la dels països en desenvolupament fins a la dels processos d’integració regional com el que va donar lloc a la Unió Europea. La proliferació d’acords regionals, i recentment les propostes de gran acords, que alguns anomenen megaregionals, com els d’àmbit transatlàntic i transpacífic, han complicat el funcionament d’un sistema comercial mundial en què es discuteixen moltes coses, inclòs el paper de l’OMC, tal com s’analitza en el mòdul «Sistema comercial mundial i integració comercial».

El mòdul «Temes actuals de comerç internacional» revisa un conjunt de problemes del comerç internacional més transversals. El paper de la competitivitat en les economies modernes, les raons dels canvis que han portat a un aleniment del comerç mundial a la segona dècada del segle XXI, altres impactes de les cadenes globals de valor, les controvèrsies entorn de la competitivitat, els debats sobre la contribució del comerç al creixement econòmic, les implicacions sobre les desigualtats, les nocions de comerç inclusiu, les connexions entre temes comercials i mediambientals, entre d’altres, són aspectes rellevants i debatuts. Encara que siguin qüestions encara obertes, és important conèixer en quins termes es plantegen les controvèrsies i les seves eventuais implicacions.

Pel que fa a les tasques complementàries, cal assenyalar que al final de cada mòdul hi ha unes activitats i referències per a ampliar i actualitzar dades i anàlisis, que tenen dues finalitats:

- Que els participants pugueu fer un seguiment actualitzat d’unes matèries tan ràpidament canviants com les que configuren actualment l’economia internacional; és a dir, amb el marc analític i conceptual que proporciona el text principal, se us convida a buscar la contrapartida empírica dels conceptes i relacions (per exemple, l’evolució dels fluxos comercials, els tipus de canvi, els nivells de desenvolupament dels països, etc.), i a fer-ho amb la màxima actualitat.

- Que ho feu utilitzant les possibilitats de les noves tecnologies que la metodologia de la UOC no tan sols permet sinó que ofereix com a tret d'identitat: l'accés a les pàgines d'Internet és una invitació a descobrir la utilitat de les noves tecnologies en l'estudi, l'anàlisi i l'obtenció d'informació i comentaris rellevants.

Pocs camps poden treure tant de profit d'aquesta metodologia com l'economia internacional, i els participants en podeu obtenir un valor afegit.

Objectius

Els objectius d'aquesta assignatura són els següents:

- 1.** Analitzar el paper del comerç internacional en l'activitat econòmica i les seves implicacions.
- 2.** Conèixer les principals nocions de comerç internacional, els beneficis que se n'esperen i les seves implicacions sobre els països que hi participen.
- 3.** Conèixer les principals motivacions i eines de les polítiques proteccionistes que limiten el comerç internacional, i les seves implicacions i conseqüències.
- 4.** Entendre el marc institucional del sistema comercial internacional, el paper de l'OMC, els aspectes més destacats de la seva evolució i agenda, i els reptes de la proliferació dels acords comercials regionals a causa d'un sistema teòricament multilateral.
- 5.** Aplicar els coneixements adquirits als problemes actuals del sistema econòmic i comercial internacional, des de les preocupacions per l'alentiment del comerç fins a les controvèrsies sobre la competitivitat, i als debats dels efectes del comerç internacional sobre el creixement, la distribució de la renda i altres aspectes com els problemes socials i mediambientals.

Continguts

Mòdul didàctic 1

Per què comerç internacional?

Joan Tugores Ques

1. Trets bàsics del comerç internacional
2. Els guanys de l'intercanvi: de l'avantatge absolut a l'avantatge comparatiu
3. La distribució dels beneficis del comerç internacional
4. Diferències en les dotacions de factors
5. Comerç intraindustrial: el paper de les economies d'escala
6. Heterogeneïtat entre empreses i comerç internacional
7. Especialització vertical
8. *Trading in tasks*
9. Cadenes globals de valor i comerç en valor afegit
10. Multiplicitat de fórmules d'internacionalització: *global sourcing*

Mòdul didàctic 2

Polítiques comercials

Joan Tugores Ques

1. Restriccions comercials: tendències
2. Proteccionisme i lliure comerç: algunes lliçons de la història
3. Eines proteccionistes: aranzels
4. Restriccions quantitatives al comerç
5. Altres arguments proteccionistes
6. Altres costos del comerç internacional
7. Polítiques comercials estratègiques
8. Proteccionisme i cadenes globals de valor
9. De la protecció a la precaució
10. Proteccionisme i crisi

Mòdul didàctic 3

Sistema comercial mundial i integració comercial

Joan Tugores Ques

1. El sistema comercial internacional: del GATT a l'OMC
2. Les negociacions comercials internacionals
3. Una agenda ampliada i oberta
4. Tipologies d'integració
5. Integració comercial: criteris d'avaluació
6. Costos i beneficis de la integració comercial
7. Mercats integrats
8. Regionalisme i multilateralisme en l'economia global
9. Els projectes d'acords megaregionals
10. El futur del sistema comercial mundial

Mòdul didàctic 4

Temes actuals de comerç internacional

Joan Tugores Ques

1. Evolució del comerç internacional: globalització i crisi
2. El debat sobre l'alentiment del comerç mundial
3. El paper de les cadenes globals de valor
4. Posicionament dels països en les cadenes globals de valor
5. Competitivitat: conceptes i mesuraments
6. Noves dimensions de la competitivitat
7. Internacionalització i creixement
8. Aspectes distributius
9. Comerç i medi ambient: els objectius de desenvolupament sostenible
10. Comerç i geopolítica

Bibliografia

Bibliografia general

Com a llibres de referència per al conjunt de l'assignatura, cal esmentar dos manuals de referència:

Krugman, Paul; Obstfeld, Maurice; Melitz, Marc (2016). *Economía internacional: teoría y política*, 10a ed. Editorial Pearson.

Feenstra, Robert; Taylor, Alan (2015). *Comercio Internacional*. Editorial Reverté.

El web de l'OMC ofereix informacions, dades i anàlisis sobre el comerç internacional, les polítiques comercials i el funcionament del sistema comercial mundial.